

Ügyszám: **1006/B/2001**
Első irat érkezett:
Az ügy tárgya:
Előadó **Lenkovics Barnabás Dr.**
alkotmánybíró:
Támadott jogi aktus:

Határozat száma: **1006/B/2001. AB határozat**

ABH oldalszáma: **2007/1366**

Kelte: **Budapest, 2007.12.04**

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítvány tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 3. § (2) bekezdésének első fordulatát követő „a műsorszolgáltató (...) tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat, és nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére” szövegrésze, valamint a 3. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Indokolás

I.

Az indítványozó a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (a továbbiakban: Médiatv.) 3. § (2) bekezdésének első fordulatát követő szövegrésze, valamint a 3. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt terjesztett elő kérelmet. Nézete szerint e rendelkezések szükségtelenül és indokolatlanul korlátozzák a gondolat és a lelkiismeret szabadságát, valamint a szabad véleménynyilvánítás, a szabad információáramlás jogát és a sajtószabadságot – tehát az Alkotmány 60. és 61. §-ait –, és ezzel összefüggésben sértik az Alkotmány 8. § (2) bekezdését. Indokolásában az indítványozó kifejtette, hogy a véleménynyilvánítási jog nem korlátozható, továbbá, hogy az „alkalmas” és a „gyűlölet keltésére” kifejezések alapján „nem egyértelmű az esetleges jogsérelem”, a jogszabályi rendelkezés túlságosan tág teret enged a jogalkalmazónak. Előadta ezen kívül, hogy mindenkinek lehetősége van, hogy akár büntető, akár polgári jogi védelmet, elégtételt és esetlegesen kártérítést kapjon jogai sérelme esetén, indokolatlan tehát a Médiatv.-ben „rögzíteni azon korlátokat, amelyeket maga az Alkotmány, a Büntető Törvénykönyv és a Polgári Törvénykönyv is véd, anélkül azonban, hogy a hivatkozott szabadságjogokat korlátozná”. Az

indítványozó hivatkozott arra, hogy az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozatával – a véleménynyilvánítási szabadság sérelme miatt – megsemmisítette a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 269. § (2) bekezdését. Utalt továbbá a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra is, amely a Btk. 232. §-át nyilvánította alkotmányellenessé, szintén a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása okán.

II.

1. Az Alkotmány indítvánnyal érintett rendelkezései:

„8. § (2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

„60. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára.

(2) Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa.”

„61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.

(2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát.”

2. A Médiatv. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„3. § (2) A műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat, és nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.

(3) A műsorszolgáltatás nem irányulhat semmilyen kisebbség, sem bármely többség nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére.”

III.

Az indítvány nem megalapozott.

A Médiatv. preambuluma szerint a törvény célja a szabad és független rádiózás és televíziózás, a véleménynyilvánítás szabadsága, a tájékoztatás függetlensége, kiegyensúlyozottsága és tárgyilagossága, a tájékozódás szabadsága, valamint az egyetemes és a nemzeti kultúra támogatása, a vélemények és a kultúra sokszínűségének érvényre juttatása, továbbá a tájékoztatási monopóliumok kialakulásának megakadályozása. A Médiatv. 3. § (1) bekezdése ennek megfelelően alapelvi szinten rögzíti a műsorszolgáltatás szabadságát, kimondja, hogy a törvény keretei között az információk és a vélemények műsorszolgáltatás útján szabadon továbbíthatók, a nyilvános vételre szánt magyarországi és külföldi műsorok szabadon vehetők, illetve, hogy a műsorszolgáltató – szintén a törvény keretei között – önállóan határozza meg a műsorszolgáltatás tartalmát, és azért felelősséggel tartozik. Az indítványozó által támadott szabályok, amelyek a műsorszolgáltatók számára az emberi jogok tiszteletben tartásának a kötelezettségét állapítják meg, illetve tiltják a gyűlöletkeltést, valamint

kimondják, hogy a műsorszolgáltatás nem irányulhat semmilyen kisebbség, sem bármely többség nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére, szintén az alapelvek között kerültek megfogalmazásra.

1. Az Alkotmánybíróság az indítványnak a Médiatv. 3. § (2) bekezdése második fordulatóval [„A műsorszolgáltató tevékenysége (...) „nem sértheti az emberi jogokat.”] kapcsolatos kifogását illetően a következőkre mutat rá. Bár az Alkotmány elsősorban a személyek szabadságát védi a közhatalommal, az állammal szemben, az Alkotmány 77. § (2) bekezdése értelmében az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok mindenkire egyaránt kötelezőek. Az Alkotmánybíróság 46/2007. (VI. 27.) AB határozatában megállapította, hogy „a műsorszolgáltatónak mint minden jogalanynak tiszteletben kell tartania az alkotmányos rendet, (...). Erre az alapelvi rendelkezésre alapozva az ORTT a Médiatv. 112. § (1) bekezdése alapján, törvénysértés esetén szankciót állapíthat meg, amennyiben azt rendkívüli körülmények indokolják. Ilyen volna például, ha a műsorszolgáltató folyamatosan az alkotmányos rend alapját alkotó egyenlő emberi méltóságot semmibe vevő ideológiát hirdetve tevékenykedne. A Médiatv. 3. § (2) bekezdésére tekintettel a 112. § (1) bekezdése alapján alkalmazott joghátrányoknak ilyen különleges esetben fontos szerepe lehet az alkotmányos alapstruktúrát tiszteletben nem tartó műsorszolgáltatók elleni fellépés során”. (ABK 2007. június 574, 582.) A Médiatv. azon rendelkezése, amely alapelvi szinten kötelezővé teszi, hogy a műsorszolgáltatók tevékenysége összhangban legyen az Alkotmányban deklarált emberi jogokkal, értelemszerűen nem ütközik az Alkotmányba.

Az Alkotmánybíróság jelen ügy kapcsán is hangsúlyozza azonban: A Médiatv. 3. § (2) bekezdése alapján eljárva az ORTT nem az egyes jogalanyokat ért jogsérelmekről dönt, az alanyi jogosultak igényeinek érvényesítését nem helyettesíti és nem is akadályozza. Az ORTT e közigazgatási eljárásban annak megállapítására jogosult, hogy „a műsorszolgáltató az emberi jogok tiszteletben tartásával tevékenykedik-e, és az egyes műsorainak témája, jellege, nézőpontja nem sérti-e az emberi jogokban megjelenő alapvető értéket” (46/2007. (VI. 27.) AB határozat, ABK 2007. június 574, 581.).

Az Alkotmánybíróság ezért a Médiatv. 3. § (2) bekezdése második fordulója alkotmányellenessége megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság a továbbiakban csak a Médiatv. 3. § (2) bekezdésének „a műsorszolgáltató (...) tevékenysége (...) nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére” szövegrészét, valamint a 3. § (3) bekezdését vizsgálta.

2. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése alapján mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz. E jog lényegi tartalmát az képezi, hogy bárki gondolatát, meggyőződését szabadon formálhatja és azt megfelelő keretek között kinyilváníthatja (987/B/1990. AB határozat, ABH 1991, 527, 528.). Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága tulajdonképpen anyajoga többféle szabadsággal, az ún. kommunikációs alapjogokkal. Ebből eredő külön nevesített jogok a szólás- és a sajtószabadság [Alkotmány 61. § (2) bekezdés], amely utóbbi felöleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az informáltsághoz való jogot, az információk megszerzésének szabadságát [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 171., a továbbiakban: Abh.1.], a

sajtószabadságba beletartozik a cenzúra tilalma és a lapalapítás szabadsága [37/1992. (VI. 10.) AB határozat, ABH 1992, 227, 229-230.], továbbá a szerkesztői autonómia is [57/2001. (XII. 5.) AB határozat, ABH 2001, 484, 499.]. A sajtószabadság teszi lehetővé, hogy a társadalomban meglévő vélemények széles és teljes spektruma valóban megjelenhessen. Az indítványozó által támadott rendelkezések – mivel azok a műsorszolgáltatók felé fogalmaznak meg törvényi korlátokat a műsorok elkészítésével és tartalmával kapcsolatban – elsősorban és közvetlenül a sajtószabadság részét képező szerkesztési szabadságnak szabnak határt. Tekintve azonban, hogy a sajtó a véleménynyilvánítás, másrészt a tájékoztatás és a véleményformálás fontos eszköze és fóruma, a szerkesztési szabadságot behatároló szabályok értelemszerűen a véleménynyilvánítási szabadságot is érintik. E két jog csak együtt, egymással összefüggésben értelmezhető és értékelhető a médiában.

Az Alkotmány 60. § (1) bekezdése együtt mondja ki a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságát. A gondolat megnyilvánulására az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a véleménynyilvánítási szabadságról szóló 61. § vonatkozik. A 60. § különös szabályozás az általános 61. §-hoz képest, ahogy a lelkiismereti illetve vallásszabadság is a gondolatszabadság egy-egy sajátos területe [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48, 50-51.].

Mindezek miatt az Alkotmánybíróság jelen ügyben a Médiatv. támadott rendelkezéseit a véleménynyilvánítási szabadság és a sajtószabadság vonatkozásában vizsgálta, az indítványozó által emellett felhívott lelkiismereti és a gondolatszabadsággal elkülönítetten nem foglalkozott.

3. Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában már számos alkalommal foglalkozott a véleménynyilvánítási szabadság alapjogával, és leszögezte, hogy e jognak kitüntetett szerepe van az alapjogok között. A „véleménynyilvánítás, illetve az ebbe beletartozó sajtószabadság (...) a plurális, demokratikus társadalom alapvető értékei közé tartoznak. (...) Az eszmék, nézetek szabad kifejtése, a mégoly népszerűtlen vagy sajátos elképzelések szabad megnyilvánulása a fejlődni képes és valóban eleven társadalom létezésének alapfeltétele.” (Abh.1., ABH 1992, 167, 170-171.) „A szabad véleménynyilvánításhoz való jog nem csupán alapvető alanyi jog, hanem objektív, intézményes oldalának elismerése egyben a közvélemény, mint alapvető politikai intézmény garantálását is jelenti.” [Abh.1., ABH 1992, 167, 178.; 12/2006. (IV. 24.) AB határozat, ABH 2006, 234, 246.] Az Alkotmánybíróság szerint a „szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. A véleménynyilvánítás szabadságának külső korlátai vannak csak; amíg egy ilyen alkotmányosan meghúzott külső korlátba nem ütközik, maga a véleménynyilvánítás lehetősége és ténye védett, annak tartalmára tekintet nélkül. Vagyis az egyéni véleménynyilvánítás, a saját törvényei szerint kialakuló közvélemény, és ezekkel kölcsönhatásban a minél szélesebb tájékozottságra épülő egyéni véleményalkotás lehetősége az, ami alkotmányos védelmet élvez. Az Alkotmány a szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja, s nem annak tartalmára vonatkozik a szabad véleménynyilvánítás alapjoga. Ebben a processzusban helye van minden véleménynek, jónak és károsnak, kellemesnek és sértőnek egyaránt, különösen azért, mert maga a vélemény minősítése is e folyamat terméke”. (Abh.1., ABH 1992, 167, 179.; 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 223., a továbbiakban: Abh.2.) Az Alkotmánybíróság megállapította továbbá, hogy „[a]

véleménynyilvánítási szabadság a sajtószabadság vonatkozásában sajátosan érvényesül. A sajtó szabadságát arra figyelemmel kell garantálnia az államnak, hogy a sajtó a véleménynyalkotáshoz szükséges információszerzésnek, a véleménynyilvánításnak és véleményformálásnak kitüntetett fontosságú eszköze. Ahogy a sajtószabadság joga a véleménynyilvánításhoz való jogból mint anyajogból vezethető le, úgy a véleménynyilvánításhoz való jog kitüntetett volta is annyiban vonatkozik a sajtó szabadságára, amennyiben az a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogát szolgálja.” [37/1992. (VI. 10.) AB határozat, ABH 1992, 227, 229.]

4. Az alapjogokkal, így a véleménynyilvánítási és a sajtószabadsággal kapcsolatban is az egyik legfontosabb kérdés, hogy milyen okok miatt és milyen mértékben lehet korlátozni őket.

4.1. Az Alkotmány 8. § (1) bekezdése kimondja, hogy az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége, a 8. § (2) bekezdése szerint pedig az alapvető jogokra vonatkozó szabályokat törvény határozza meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban törvény sem korlátozhatja. A 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az államnak az egyes alanyi alapjogok biztosítása mellett az azokkal kapcsolatos értékeket és élethelyzeteket önmagukban is, azaz nem csupán az egyes egyedi igényekhez kapcsolódóan kell védenie, és a többi alapjoggal összefüggésben kell kezelnie. Az állam számára az alapjogok védelme része az egész alkotmányos rend fenntartásának és működtetésének. Az állam tehát az egyes jogoknak az egész rend szempontjából legkedvezőbb érvényesülését teszi lehetővé, s mindezzel az alapjogok összhangját is előmozdítja (ABH 1991, 297, 302-303.). Az alapjogok korlátozásával kapcsolatban az Alkotmánybíróság az ún. szükségességi-arányossági tesztet alkalmazza. Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközehez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjogot korlátozó normának ki kell elégítenie továbbá az arányosság követelményét is: elengedhetetlen, hogy az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással [Abh.1., ABH 1992, 167, 171.; 879/B/1992. AB határozat, ABH 1996, 397, 401; 1/2007. (I. 18.) AB határozat, ABK 2007. január, 3, 5.].

4.2. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint sem a véleménynyilvánítás, sem a sajtószabadság nem korlátozhatatlan alapjog. A szabad véleménynyilvánítás jogának – kitüntetett szerepe miatt – azonban igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni (Abh.1., ABH 1992, 167, 178.). A sajtószabadság vonatkozásában az Alkotmánybíróság leszögezte: „a sajtószabadság korlátozása általában nem ellentétes az Alkotmánnyal, ha ilyen rendelkezés szükséges és az elérni kívánt cél fontossága arányban van az alapvető jog sérelmével, az államnak egy másik alapvető jog védelmére vonatkozó kötelezettsége pedig alapja lehet a sajtószabadság korlátozásának” [57/2001. (XII. 5.) AB határozat, 2001, 484, 488-489.].

4.3. Az Alkotmánybíróság az alapvető jogok korlátozásának vizsgálatánál – figyelemmel az Alkotmány 7. § (1) bekezdésére – meghatározó jelentőségűnek tekinti azokat a nemzetközi

kötelezettségeket, amelyeket Magyarország nemzetközi egyezményekben vállalt [23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 88, 93.]. A rasszizmust, a gyűlöletkeltést (gyűlöletbeszédet), a kirekesztést és a személyekkel, valamint az egyes társadalmi csoportokkal szembeni diszkriminációt – és az arra való felhívást – számos nemzetközi dokumentum ítéli el. Nemzetközi dokumentumok azt is rögzítik, hogy az államoknak hatékony intézkedéseket kell tenniük a jogsértések megakadályozására, illetve kifejezetten kimondják azt is, hogy a személyek jogai – így adott esetben a véleménynyilvánítási szabadság is – mások jogainak, szabadságainak, becsületének a védelmében bizonyos korlátozásoknak vethetők alá [pl. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1., 7., 12., 19. és 29. Cikk); Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény), 10. Cikk 2. bekezdés, 14., 17. Cikk; A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény (kihirdette: 1969. évi 8. törvényerejű rendelet), 2., 3., 4. és 7. Cikk; Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülésszakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: 1976. évi 8. törvényerejű rendelet), 2. Cikk 2. bekezdés, 19. Cikk 3. bekezdés, 20. és 26. Cikk; A határokat átlépő televíziózásról szóló, Strasbourgban, 1989. május 5-én kelt európai egyezmény (kihirdette: 1998. évi XLIX. törvény), 7. Cikk 1. bekezdés; Az ENSZ által 1993. október 9-én elfogadott ún. Bécsi Nyilatkozat II.B. pontja; Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló, Strasbourgban, 1995. február 1-jén kelt Keretegyezménye (kihirdette: 1999. évi XXXIV. törvény), 6. Cikk; Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1997. október 30-án elfogadott R (97) 20 számú ajánlása a gyűlöletbeszédéről].

5. A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának szerepéről és korlátozásáról eddig tett általános megállapítások után, azokkal összhangban kell megvizsgálni, hogy a Médiatv. 3. § (2) és (3) bekezdései alkotmányosan elfogadható korlátozást jelentenek-e.

5.1. A véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi korlátozásának alkotmányos feltételeivel az Alkotmánybíróság több határozatban foglalkozott [Abh.1.; Abh.2.; 12/1999. (V. 21.) AB határozat, ABH 1999, 106.; 13/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 61.; 14/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 83.]. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a gyalázkodást nem indokolt büntetőjogi szankcióval fenyegetni, gyűlöletkeltésnek – vagyis a gyűlöletre uszításnak – azonban még a büntetőjogi eszközökkel történő korlátozása sem minősül a véleménynyilvánítási szabadság szükségtelen és aránytalan korlátozásának: „E magatartások helytelenítésének, elítélésének erőteljes kifejezése, azon demokratikus eszméknek, értékeknek megerősítése, amelyek ellen e cselekmények elkövetői támadnak, valamint a megsértett jogi és erkölcsi rend helyreállítása a büntetőjog eszközeit igényli”. (Abh.1., ABH 1992, 167, 176.) Az Alkotmánybíróság a gyűlöletkeltés tilalmával kapcsolatban az Abh.1.-ben kifejtett álláspontját jelen ügyben is irányadónak tekinti: „A gyűlöletkeltés legszélsőségesebb, már ténylegesen bekövetkezett kártékony hatását bizonyító történelmi és jelenkori tapasztalatok mellett figyelembe kell venni azokat a mindennapi veszélyeket is, amelyek a gyűlölet felkeltésére alkalmas nézetek, eszmék korlátok nélküli kinyilvánításával járnak. E megnyilvánulások akadályozzák, hogy az emberek bizonyos közösségei harmonikus kapcsolatban éljenek más csoportokkal. Ez, növelve egy adott, kisebb vagy nagyobb

közösségen belüli érzelmi, szociális feszültségeket, szétszakítja a társadalmat, erősíti a szélsőségeket, az előítéletességet és intoleranciát. Mindez csökkenti a plurális értékrendet, a különbözőséghez való jogot elismerő, toleráns, multikulturális, az emberek egyenlő méltóságának elismerésén alapuló, a diszkriminációt értékként el nem ismerő társadalom kialakulásának esélyét.

A véleménynyilvánítás és sajtószabadság körében az emberek meghatározott csoportjai elleni gyűlöletkeltés alkotmányos védelemben részesítése feloldhatatlan ellentmondásban lenne az Alkotmányban kifejezésre jutó politikai berendezkedéssel és értékrenddel, a demokratikus jogállamiságra, az emberek egyenlőségére, egyenlő méltóságára, valamint a diszkrimináció tilalmára, a lelkiismereti és vallásszabadságra, a nemzeti, etnikai kisebbségek védelmére, elismerésére vonatkozó alkotmányos tételekkel" (Abh.1., ABH 1992, 167, 173-174.).

A büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben a végső eszköz. Ez azt jelenti, hogy amennyiben valamely, társadalmilag káros magatartás – jelen esetben a gyűlöletre uszítás, gyűlöletkeltés – vonatkozásában a büntetőjogi felelősség sem eltűszott, nem alkotmányellenes, úgy az adott magatartásra vonatkozó, esetlegesen más jogágakban megfogalmazott enyhébb tilalmak sem lehetnek azok.

Az Alkotmánybíróság álláspontja mindezekből következően az, hogy a Médiatv.-nek a gyűlöletkeltés tilalmára vonatkozó rendelkezése nem minősül a véleménynyilvánítási és a sajtószabadság alkotmányellenes korlátozásának.

Az Alkotmánybíróság megalapozatlannak találta továbbá az indítványozónak azon hivatkozását, amely szerint a „gyűlölet keltésére” és az „alkalmas” kifejezések használata által nem egyértelmű a jogsérelem meghatározása. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a törvényalkotó szándéka – a nemzetközileg bevett normatív megoldásokba ágyazva – megfelelően körülhatárolt és kellően világos normatartalommal bír a gyűlöletkeltés tilalmának meghatározását illetően. Önmagában az a tény, hogy a szabályozás mérlegelési lehetőséget biztosít a jogalkalmazónak annak megítélése tekintetében, hogy valamely magatartás alkalmas-e a gyűlöletkeltésre, nem vezet arra, hogy az előírásnak az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe, illetve a 60. § (1)-(2) bekezdésébe vagy a 61. § (1)-(2) bekezdésébe ütközése megállapítható lenne.

Az Alkotmánybíróság mindezek miatt a Médiatv. 3. § (2) bekezdésének „a műsorszolgáltató (...) tevékenysége (...) nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére” szövegrésze alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

5.2. A Médiatv. 3. § (3) bekezdése szerint a műsorszolgáltatás egyetlen közösség (kisebbség vagy többség) megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére sem irányulhat. E rendelkezéssel kapcsolatban az Alkotmánybíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a véleménynyilvánítási és sajtószabadság kiterjed-e ezen – a gyűlöletre uszítás szintjét el nem érő – vélemények közzétételére.

A szabad véleménynyilvánítás a személyiség kifejezésének legközvetlenebb módja, ezért annak védelemben részesítése a demokrácia alapköve. A véleménynyilvánítási szabadság és az ezzel szorosan összefüggő sajtószabadság azonban – amint az fentebb kifejtésre került – nem korlátlan és nem korlátozhatatlan. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a gyalázkodás a felelősségi rendszerben a legszigorúbb –

büntetőjogi – eszközök alkalmazását ugyan nem indokolja, de a becsület, az egyének és a közösségek méltósága védelmében az ilyen módon (értékitéletben) megnyilvánuló véleménynyilvánítás is korlátozható (Abh.1.; Abh.2.; 33/1998. (VI. 25.) AB határozat, 256, 260.). Ahogyan arra e határozat 4.3. pontja külön is utal, a véleménynyilvánításnak mások emberi méltósága, jó hírneve, becsülete védelmében történő korlátozásának a lehetőségét nemzetközi egyezmények is rögzítik. Az Alkotmánybíróság rámutat, hogy a Médiatv. támadott 3. § (3) bekezdése nem azt jelenti, hogy a rádió- és a televízió-műsorokban ne lenne helye vitának, kritikának, ne jelenhetne meg a társadalmat jellemző véleménypluralizmus. A rendelkezés célja annak a megakadályozása, hogy a rádió és a televízió a sértő, faji alapon elítélő, kirekesztésre, diszkriminációra felhívó gyűlölködők „hangerősítője” legyen. [A műsorszolgáltató magatartását e körben nem lehet egyedül az alapján megítélni, hogy mely vélemények megjelenésére biztosít lehetőséget. Azt kell megvizsgálni, hogy az eset összes körülményei alapján alappal feltehető-e, hogy az adott műsor maga jogsértő célra irányult (pl. a műsor előkészítése, a vélemény megjelenítésének módja, a riporternek az adott véleménytől való esetleges elhatárolódása). (Vö.: Emberi Jogok Európai Bíróságának 1994. szeptember 23-án hozott ítélete a Jersild v. Dánia ügyben, no. 15890/89, § 31-36.)]

Ennek a tilalomnak a médiajogban alapelvi szinten történő rögzítése, illetve az előírás megszegése esetére meghatározott szankciók alkalmazásának a kilátásba helyezése az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alkotmány értékrendjével, annak erősítésével összeegyeztethető, továbbá mások jogainak, a közösségek méltóságának a védelme érdekében szükségesnek tekinthető. A véleménynyilvánítási és a sajtószabadság (illetve az annak részét képező szerkesztési szabadság) nem abszolút érték, és nem terjed ki a jogsértő műsorok készítésére és sugárzására. A közérdekű kérdések vitája terén a szólásszabadság tág körű ugyan, viszont a közösségek és egyes tagjaik méltóságát durván sértő műsorok tilalma és szankcionálása ezeket is behatárolja. Azáltal, hogy a média a legszélesebb nyilvánosságot biztosítja a legkülönbözőbb vélemények számára, és napjainkban ez képezi a legfontosabb információforrást, a szólásszabadság egyéb megnyilvánulási formáihoz képest a médiában megjelenő véleményeknek sokszoros a hatása, rendkívül nagy a befolyása az emberek gondolkodására, a közvélemény formálására. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság korábbi határozatában már megfogalmazta: „általánosan elfogadott, hogy a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás véleményformáló hatása és a mozgóképek, hangok, élő tudósítások meggyőző ereje sokszorosa az egyéb információs társadalmi szolgáltatások gondolkodásra ható erejének” [1/2007. (I. 18.) AB határozat, ABK 2007. január, 3, 5.]. A média tehát alapvető jelentőségű a véleménypluralizmus megjelenítésében, a közösségi viták lefolytatásának egyik legfontosabb színtere, ezzel egyidejűleg azonban azt is tekintetbe kell venni, hogy a személyeket, egyes társadalmi csoportokat (a kisebbségeket vagy adott esetben a többséget) sértő, kirekesztésre, diszkriminációra irányuló műsorszolgáltatásnak ugyanilyen súlyú negatív, beláthatatlanul káros hatása is lehet.

Az Alkotmánybíróság a támadott rendelkezések alkotmányosságának megítélésakor figyelemmel volt a tilalomhoz kapcsolt, a Médiatv. 112. §-ában rögzített szankciórendszerre is. Jelesül arra, hogy a szankciórendszer normatív szinten differenciált, és lehetővé teszi a jogalkalmazónak a jogsértés súlyához és következményeihez igazodó, arányos joghátrány alkalmazását. A Médiatv. 136. § (3) bekezdése alapján a határozat bírósági felülvizsgálata kérhető, tehát a jogorvoslat is biztosított. Az

Alkotmány 50. § (1) bekezdése pedig a bíróságok kötelezettségévé teszi az alkotmányos rend, a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogainak és törvényes érdekeinek a védelmét.

Az Alkotmánybíróság megvizsgálta továbbá az indítványozó által előterjesztett azon kifogást, amely szerint a törvényhozó a már létező jogvédelmi eszközök (pl. személyiségi jogi per, becsületsértés, rágalmazás, közösség elleni izgatás büntetőjogi tényállása) mellé illesztett be – szerinte – feleslegesen és alkotmányellenesen egy újabbat.

Az Alkotmánybíróság rámutat, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) által védett személyhez fűződő jogok a törvény 75. § (2) bekezdése alapján magánszemélyeket – és szűkebb körben jogi személyeket – illethetnek meg. A Médiatv. 3. § (2) és (3) bekezdései a személyek mellett a közösségeket is védelem alá helyezik. A Ptk. 85. § (1) bekezdése értelmében továbbá a személyhez fűződő jogokat – szűk kivételekkel – csak személyesen lehet érvényesíteni. A Médiatv. azonban lehetőséget ad arra, hogy a társadalmilag káros tartalmakat közvetítő műsorszolgáltatók ellen – esetleg erre irányuló egyéni panasz hiányában is – a médiahatóság fellépjen. A büntetőjog pedig a megengedett és a tiltott magatartások körét másképpen határozza meg mint a Médiatv. vagy akár a Ptk.: a gyűlöletkeltésnek a Btk.-ban szabályozott tilalma, mint az fentebb említésre került, nem terjed ki például a gyalázkodásra.

Az Alkotmány 8. § (1)-(2) bekezdései és 19. § (3) bekezdés b) pontja alapján az Országgyűlés köteles megalkotni az alapjogok érvényesüléséhez szükséges törvényeket. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint továbbá „az államszervezet demokratikus működése magában foglalja azt, hogy az állam, szerveinek tevékenységén keresztül, eleget tesz az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó alkotmányos köteletségének [Alkotmány 8. § (1) bekezdés]. Az államnak kötelessége az alanyi alapjogok védelme mellett az egyes szervek működését úgy kiépíteni és fenntartani, hogy azok az alapjogokat – az alanyi igényektől függetlenül is – biztosítsák” (Abh.2., ABH 1992, 207, 215.). Mindezzel teljes összhangban hangsúlyozza a Ptk. 7. § (1) bekezdése is, hogy „[a] törvényben biztosított jogok védelme az állam minden szervének kötelessége.”

Az Alkotmánybíróság ezért megállapítja, hogy a különböző jogágakban az egymást kiegészítő, egyes alapjogok tekintetében párhuzamosan fennálló jogvédelmi eszközök, az akár párhuzamosan is lefolytatható különböző eljárások lehetősége nem sérti, sőt szükségtelenül nem is korlátozza az alkotmányos véleménynyilvánítási és sajtószabadságot.

A kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a Médiatv. támadott, a közösségek védelmére irányuló 3. § (3) bekezdése összhangban áll az Alkotmány és más alapvető törvények azonos tartalmú rendelkezéseivel, és nem korlátozza szükségtelenül vagy aránytalanul a véleménynyilvánítási és a sajtószabadságot.

Mindezek miatt az Alkotmánybíróság az indítványt megalapozatlannak találta és elutasította.

Dr. Bihari Mihály
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér
alkotmánybíró

Dr. Bragyova András
alkotmánybíró

Dr. Holló András
alkotmánybíró

Dr. Kiss László
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter
alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István
alkotmánybíró

Dr. Lenkovics Barnabás
előadó alkotmánybíró

Dr. Léway Miklós
alkotmánybíró

Dr. Paczolay Péter
alkotmánybíró

Dr. Trócsányi László
alkotmánybíró